

Jyderup

Jyderup ligger 2-3 km syd for Rønnede-Kongsted og Faxe. Byen indeholder 8 husstande og er bygget op omkring Jyderupvej og Tornemarksvej.

Byen i landskabet

Jyderup ligger i et landskab, præget af store åbne marker og flere både større og mindre skovarealer. Områdets let bakkede landskab kan svagt anes over de store udkigsafstande. De store udkigsmuligheder øges yderligere af, at Jyderup ligger en anelse højere i terrænet end store dele af det omkringliggende landskab. Vest for Jyderup ligger et stort skovareal på ca. 30 ha. Faxe Losseplads og nærbrugsstation ligger mindre end 1 km øst for Jyderup, men er dog ikke synlig fra landsbyen.

Byens opbygning og udformning

Udformningen af Jyderup har stort set været uændret siden tidligt 1800-tallet. Det snoede og smalle vejforløb gennem byen er fastholdt, og i forbindelse med at byens bygninger er blevet skiftet ud og fornyet, har man formået at bevare den oprindelige placering af disse. Jyderup har altså beholdt landsbystrukturen, som blev etableret efter udskiftningen i 1700-tallet og dette er med at give det helt særlige landsbypræg.

Overordnet set er afgrænsningen mellem land og by meget tydelig og størstedelen af landsbyen er afgrænset med store grønne beplantningsbælter.

Et af karaktertrækkene ved Jyderup er, at byen primært består af store gamle gårde, som stort set alle ligger ud til vejen. Imellem bygningerne ligger der store grønne elementer i form af hestefolde, gadekær, store træer og grønne beplantninger og græsområder.

Antallet af bygninger i Jyderup er begrænset, og de store åbne arealer imellem bygningerne gør, at de fleste af byens bygninger ligger fremtrædende på hver sin måde, afhængigt af hvilken vej man ankommer til byen.

Ved ankomst til landsbyen fra syd, syner Jyderup væsentlig større end den i virkeligheden er. Dette skyldes dels at den sydlige del ligger højere end den resterende del af landsbyen og dels at de store landsbrugsbygninger og mindre bygninger som ligger på begge sider af vejforløbet.

Ved ankomst til Jyderup fra øst opleves kontrasten til det man ser ved ankomst fra syd. Her er der udelukkende bebygget nord for vejen, mens den sydlige side består af store dyrefolde. Afgrænsningen mellem by og land er markeret med beplantning og bebyggelserne ligger ud til vejarealet. Dog opnås der ikke en fornemmelse af, at man ankommer til en landsby.

Bebyggelserne i Jyderup

Byens ældste bolig er opført i år 1827. Bygningerne i Jyderup er ikke opbygget med en entydig og fuldstændig ensartet arkitektur eller materialevalg. Bygningerne er opført i forskellige byggestile over en tidsperiode der hovedsageligt strækker sig fra 1800-tallet til start 1900-tallet. Bygningerne fremstår derfor, på trods af forskelligt

Billede 1: Udsyn til fold i midten af landsbyen.

materialevalg, i den samme traditionelle landsbystil – og med mange af de samme karaktertræk. Bygningerne er løbende vedligeholdt, med respekt for bygningernes oprindelige udtryk.

Kort 1: Jyderup, 2011

Kort 2: Originalkort 1, 1810-1859

Den overvejende del af husene i området er bindingsværkshuse med stråtag og vinduer med sprosser. Den anden del af opført som traditionelle længehuse i 1½ plan med høj rejsning og facader af røde eller gule teglsten, som leder byggestilen tilbage til starten af 1900-tallet.

Navnet

Jyderup findes først omtalt i 1365 som Jutorp.

Forleddet kommer af det gamle danske navn for "jyde". Efterleddet kommer af "torp", som betyder udflytterby.

På trods af, at bygningerne er opført i både bindingsværk, røde og gule teglsten, kalksten og kalkede og fildede facader, så fremstår byen udpræget ensartet og sammenhængende. Dette hænger muligvis sammen med, at husene har bevaret mange af de oprindelige og landlige karaktertræk, såsom f.eks. bondehusvinduer, længehuspræget, sort/hvide bindingsværk, 3 og 4-længede gårde osv. Selvom der er valgt andet tagmateriale på mange af husene, så har alle huse i byen (med undtagelse af ét) enten stråtag eller sorte, matte tage.

Der er to huse i byen, som er forskellige fra ovenstående beskrivelse; Det ene hus ligger i udkanten af den nordlige del af Jyderup. Her er stuehuset på en gård genopført med facader i røde teglsten, rødt tag og 4-fags-vinduer. Huset er i princippet opført som et traditionelt længehus på en firelænget gård, men med halvvalmet tag og moderne detaljer. Selvom huset er opført i 1998, har man alligevel formået at opnå mange af de karaktertræk, som de øvrige bygninger i byen er opført med, dog med tydelige moderne referencer. Herudover ligger der et enkelt sommerhus i landsbyen, som er opført i 1962 som et 1 plans træhus med store åbne vinduespartier, som er meget typisk for sommerhuse. Huset ligger ud mod Jyderupvej, men er skjult bag træer og buske. Det er dog alligevel tydeligt, at denne bolig falder uden for den øvrige byggestil i landsbyen, men er, på grund af de mørke farver og lille størrelse, ikke iøjnefaldende.

Samtlige bygninger i byen fremstår i rigtig god stand, og til trods for de forskellige materialer som husene i Jyderup bygget af, så fremstår byen som en utrolig velholdt landsby med en harmonisk og ensartet byggestil.

Funktioner og aktiviteter

Jyderup bærer fortsat tydeligt præg af at være en landsby, hvor den landbrugsmæssige drift har været den primære drivkraft, og til dels fortsat er det. Flere af de gamle gårde drives fortsat som landbrug. Enkelte gårde har ekspanderet meget siden de blev anlagt.

Alt service og detailhandel findes i Rønnede og Faxe.

Byens grønne elementer

Mange steder i byen findes store voluminøse træer og overalt er der beplantet helt ud til det smalle vejforløb. Nogle steder er beplantningen lav, så man alligevel kan få en fornemmelse af, hvad der ligger bagved.

Midt i byen ligger en hestefold. Det bare stykke giver overblik over det meste af landsbyen. Til trods for, at dette område er meget åbent, så er der i baggrunden fortsat de meget store træer, som dominerer udsynet. De store træer og den tætte beplantning er med til at skabe rammen om landsbyen, men samtidig er hestefolden med til at trække landbruget ind i landsbyen.

I byens østlige ende ligger et gadekær. Gadekæret har i de gamle landsbyer oprindeligt fungeret som fællesjord, hvor indbyggernes

Billede 2: Eksempel på ældre landbrugsbygning.

kreaturer kunne drikke vand. Gadekæret er indhegnet mod Jyderupvej.

Særlige værdier og sårbarheder

Jyderup er en lille landsby med en særlig stærk karakter. Opbygningen af byen har stået stort set urørt i 200 år, og byens bygninger er vedligeholdt og renoveret med respekt for datidens byggestil. Vejene bugter sig på samme måde som de gjorde altid har gjort, gårdkomplekserne langs vejen er bevaret og de fleste landsbyhuse ligger fortsat ud mod vejen. De store grønne områder understreger byens agrare historie, hvor grønne arealer har omkranset byens gårde og hvor der har været plads til husdyrene.

Huludfyldning vil være kunne svække landsbyens særlige karakter og opbygning. Opførelse af et moderne enfamiliehus i landsbyen vil desuden bryde med den gennemgående traditionelle byggestil.

Da den typiske landsbykarakter er så velbevaret, kan huludfyldning, udstykninger til opførelse af ny bebyggelse og renoveringer der ikke respekterer den traditionelle arkitektur være med til at svække landsbyens særegne karakter.

Anbefalinger

Fremtidige istandsættelser bør ske med respekt for den oprindelige byggestil og med materialer, som respekterer bebyggelsernes udtryk. Dette vil være med til at bevare og måske endda styrke byens identitet. Hvor gamle boliger nedrives og erstattes af nye, bør man så vidt muligt placere dem samme sted som det nedrevne.

Byens størrelse, udvikling og udformning taget i betragtning, så anbefales det ikke, at byen skal være en afgrænset landsby i Faxe Kommuneplan 2013. En udvidelse af byen vil udelukkende svække dens historie.

Jyderup er en lille landsby med megen karakter. Hele opbygningen af byen og udformningen af beboelserne er fastholdt i en sådan grad, at man næsten bliver suget tilbage i tiden. Det anbefales derfor, at det skal overvejes om der evt. skal udarbejdes en bevarende lokalplan i byen, som ikke alene fastholder, men også understøtter byens særlige karakter.